

Peaminister
kristen.michal@riigikantslei.ee

Vabariigi Valitsus
riigikantslei@riigikantslei.ee

04.09.2026 nr 1-4/166

Võru maakonna ettepanekud riigiplaani vahendite kavandamiseks

Vabariigi Valitsus on kavandamas uue Euroopa Liidu programmiperioodi vahendite jaotust valdkondade vahel. Võru maakond on Eesti idapiiri oluline osa ning piirkonna käekäigust sõltub kogu Eesti julgeolek ja toimepidevus. Idapiiri tugevus ei sõltu ainult piiritaristust ja kaitsevõimest, vaid ka sellest, kas piiriäärne piirkond on elujõuline, hästi ühendatud, sealhulgas toimivate transpordi-, energia- ja digitaristu ühendustega, ning inimestele ja ettevõtetele atraktiivne. Muutunud julgeolekuolukord, rahvastikukadu, investeringute ebakindlus ja teenuste taandumine vajavad riigi sekkumist ning tõhusat koostööd kohalike omavalitsustega.

Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi raport „Idapiirialade asukohast tulenevad väljakutsed ja lahendusettepanekud“ rõhutab, et idapiirialade küsimus ei ole üksnes regionaalpoliitiline, vaid puudutab ka riigi julgeolekut, ühiskondlikku vastupidavust ja strateegilist võimekust. Raporti järgi tuleb riigieelarvelisi vahendeid ja Euroopa Liidu toetusi suunata teadlikumalt pealinnaregioonist välja, sealhulgas selge fookusega idapiirialadele.

Riigikontrolli audit „Regionaalarengu juhtimine Kagu-Eesti näitel“ toob välja, et Kagu-Eesti vajab riigi jõulisemat eritählepanu, mitte ainult paberil, vaid ka päriselus ning senised meetmed ei ole olnud piisavalt mõjusad. Võrdne kohtlemine ei tähenda tegelikku võrdsust olukorras, kus stardipositsioonid on erinevad. Võru maakonna sotsiaalmajanduslikud näitajad on Eesti maakondade võrdluses ühed madalamad ning idapiiri ja kaitserajatistega seotud mõjud võimendavad piirkonna haavatavust veelgi.

Tartu Ülikooli Ida-Viru siirdeuuringud osutavad, et negatiivsete rändetrendide süvenedes muutub hilisem sekkumine oluliselt kulukamaks ja vähem mõjusaks. Sama loogika kehtib laiemalt kogu idapiirialade puhul: mida kauem otsused viibivad, seda keerulisem ja kallim on hiljem taastada piirkondade elujõudu, ettevõtlusaktiivsust ja usaldust riigi vastu. Õigete sekkumiste korral on võimalik pidurdada ääremaastumist, tugevdada kohalikke kogukondi ning kujundada idapiirialadest piirkonnad, kus inimesed soovivad jätkuvalt elada, töötada ja tulevikku kavandada.

Selleks on vaja riigi, kohalike omavalitsuste, ettevõtjate ja kogukondade ühist, sihikindlat ning pika plaaniga tegutsemist.

Lisaks idapiirialade tugevamale toetamisele ja erikohtlemisele on vajalik on targem ja kohapõhisem riigijuhtimine, kus ettevõtlus, haridus, julgeolek, taristu, elamumajandus, teenused ja kodanikuühiskond töötavad ühise eesmärgi nimel ning arvestavad piirkondade erineva olukorraga. Võru maakonna omavalitsused, kogukonnad ja ettevõtjad on valmis koostööks, muutusteks ja senisest tugevamaks ühiseks vastutuseks piirkonna arengu eest.

Eesmärk ei ole olemasoleva olukorra säilitamine, vaid idapiirialade kohanemisvõime, ettevõtluspotentsiaali ja pikaajalise elujõu tugevdamine. Võru maakonnas on tugevad kogukonnad, kõrge kaitsetahe, selge piirkondlik identiteet ning ettevõtlikud inimesed, kes soovivad siin elada ja tegutseda. Selle potentsiaali rakendamiseks ja võimestamiseks on vaja usaldusväärset ja järjepidevat partnerlust.

Eeltoodust lähtudes ning tuginedes muu hulgas Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi idapiirialade raportile, Riigikontrolli Kagu-Eesti auditile ja Tartu Ülikooli siirdeuuringutele teeb Võru maakond riigiplaani vahendite kavandamiseks järgmised ettepanekud:

- Suunata uuel programmiperioodil senisest suurem osa Euroopa Liidu ja riigieelarvelistest vahenditest pealinnaregioonist välja, sealhulgas selge fookusega Kagu-Eestile ja teistele idapiirialadele. Põhjendus: Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika üks keskseid eesmärke on vähendada piirkondlikke arenguerinevusi ning tugevdada territoriaalset sidusust. Arvestades Euroopa Liidu vahendite olulist rolli Eesti avalike investeeringute rahastamisel, siis on oluline kujundada järgmise programmiperioodi põhimõtted selliselt, et need toetaksid senisest enam kogu Eesti arengut. Vahendite koondumine suurematesse keskustesse ei aita piisavalt vähendada piirkondlikke arenguerisusi ega tugevda Eesti terviklikku vastupidavust. Riigi strateegiline kasu seisneb selles, et elujõulised idapiirialad suurendavad ühiskondlikku sidusust, kriisivalmidust, julgeolekut ja usaldust riigi vastu.
- Näha Kagu-Eesti ja teiste idapiirialade jaoks ette eraldi rahastamisloogika, sealhulgas eraldi rahastamismahud ja madalam omafinantseeringu määr kohalikele omavalitsustele, kogukondadele ja ettevõtjatele. Põhjendus: Idapiirialade väiksem tulubaas, suurem haavatavus, muutunud julgeolekuolukord ning rahvastiku ja investeeringute vähenemine piiravad piirkonna võimalust osaleda tavapärastel tingimustel avatud meetmetes. Madalam omafinantseering vähendab osalemistakistusi ja aitab suunata investeeringud sinna, kus nende mõju Eesti julgeolekule, sidususele ja piirkondlikule tasakaalule on kõige suurem.
- Seada idapiirialade rahastamisel prioriteediks taristu ja ühenduste tugevdamine, elamufondi ja elukeskkonna parandamine ning hariduse, oskuste arendamise ja kogukondade toetamine. Põhjendus: Tugev taristu, toimiv elukeskkond ja kvaliteetsed haridusvõimalused loovad eelduse noorte perede piirkonda jäämiseks või siia tulemiseks, parandavad ettevõtluskeskkonda ning vähendavad tunnet, et idapiiril elamine tähendab elukvaliteedis kaotamist.

- Jätkata seniseid Kagu-Eesti ja Setomaa programme ning suurendada kordades programmide mahtu, et rahastus oleks kooskõlas tegevuskavades seatud eesmärkide ja piirkonna tegelike vajadustega. Põhjendus: Olemasolevad programmid on piirkondadele vajalikud ja toimivad tööriistad, kuid Riigikontroll on osutanud, et Kagu-Eesti meetmete senine maht ja ülesehitus ei ole olnud piisavad seatud arengueesmärkide ega pikaajalise strateegilise mõju saavutamiseks.
- Luua Kagu-Eesti ja teiste idapiirialade jaoks sihistatud investeerimismeede, mis toetab väikese ja keskmise suurusega ettevõtete investeringuid, teenuste kättesaadavust, elukeskkonna parandamist ning strateegiliselt olulisi taristuühendusi, sealhulgas paremaid transpordiühendusi. Põhjendus: Idapiirialadel ei piisa üksikute projektidest, vaid vaja on investeringuid, mis loovad ettevõtjatele kindlustunde tegutseda ja kasvada piirkonnas, kus kaugus turgudest, hõredam asustus ja julgeolekuolukorrast tulenev ebakindlus vähendavad erasektori investeerimisjulgust.
- Säilitada LEADER-meetme rahastusmahud vähemalt senisel tasemel ning tagada meetme jätkumine paindliku toetusmehhanismina maaettevõtluse, kohalike teenuste ja kogukondade arendamisel. Põhjendus: LEADER on maapiirkondades üks olulisemaid ja vahetuma mõjuga toetusmeetmeid, mis võimaldab toetada kohalikke algatusi, väikeettevõtlust, kogukondade arengut ja piirkondlikku koostööd. Meetme mahu vähendamine nõrgestaks kohalike tegevusrühmade võimekust reageerida piirkondlikele vajadustele ning vähendaks võimalusi luua töökohti, tugevdada kogukondi ja parandada elukeskkonda väljaspool suuremaid keskusi.

Palume Vabariigi Valitsusel käsitleda Võru maakonna, Kagu-Eesti ja teiste idapiirialade tugevdamist riikliku tähtsusega otsusena ning kajastada see selgelt riigiplaani vahendite ja uue programmiperioodi rahastamisotsustes. See ei ole üksnes piirkondliku arengu küsimus, vaid Eesti tervikliku vastupidavuse, julgeoleku ja pikaajalise konkurentsivõime küsimus.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Tiit Toots
juhatuse liige
SA Võrumaa Arenduskeskus

